

כניסת השבת אין לו לקדש ולברך ברכת המזון על כוס אחת, משום "שאינן עושין מצות חבילות חבילות".

דין זה אינו אלא דין דרבנן, כמו שכתבו התוס' בסוגיין (בד"ה והא) שאינו אלא איסור דרבנן, בטעם הדבר מצינו שתי סברות, רש"י (ד"ה חבילות) ותוס' בסוגיין (שם) כתבו: "שנראה כמו שהיו עליו למשאו וממהר לפרק משאו", ואילו במס' מועד קטן (ח, ב ד"ה לפי) כתבו התוס' סברא אחרת בדין זה - כלפי הדין שאין נושאים נשים במועד ומפורש בגמרא הטעם בזה "לפי שאין מערבין שמחה בשמחה", וכתבו התוס': "וטעם נראה קצת דכמו 'שאינן עושין מצות חבילות' - דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה, וכן שמחה בשמחה - יהיה לבו פנוי בשמחה", בהגהות מצפה איתן (בסוגיין) וכן בספר יד שאול (על הל' מילה) העירו שלפי דברי התוס' במו"ק יש לומר שהוא דין דאורייתא, כי הדין שאין מערבין שמחה בשמחה כתבו התוס' (מו"ק שם) שהוא גזירת הכתוב וילפינן לה מקרא, וכמו כן הדין "שאינן עושין מצות חבילות חבילות" הוא דין דאורייתא, וכבר כתב בזה בספר מנחה חריבה (להגאון ר"פ עפשטיין - עמ"ס סוטה) שאין דבריו מוכרחים, כי יתכן שהתוס' לא דימה הדין "שאינן עושין מצות חבילות חבילות" ל"אין מערבין שמחה בשמחה", כי אם כלפי הגדרת הענין - שיהא לבו פנוי במה שעושה, אכן לא רצו לדמות שניהם הם מן התורה.

המנחה חריבה העיר בנידון זה - אם הוא מן התורה או מדרבנן, ממה שמבואר במס' פסחים (שם) שאם אין לו כוס אחר מקדש ומברך ברהמ"ז על כוס אחת, ולכאורה סברת הדבר הוא, כי במקום דוחק - כשאינן לו, הקילו מחמת הדוחק שמותר לעשות מצות חבילות חבילות, ומזה יש להוכיח שהוא דין דרבנן, כי אם הוא מדרבנן - כי הם אמרו והם אמרו, ואם נימא שהוא דין תורה מנלן שמקילין בזה, אמנם, יש לומר סברא אחרת מדוע באין לו כוס אחר מותר לקדש ולברך על כוס אחת, כי באופן שאין לאדם כוס אחר יתכן שאינו נראה כמשא וכממהר לפרק משאו, כי מה שעושה שתי המצות בבת אחת הוא משום שאין לו אפשרות אחרת, ולא משום שממהר לפרק משאו, ולכן אף אם נימא שהוא דין תורה מובן מדוע באין לו קיל יותר.

★★

בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' סד) הביא מה שכתב לו שואל אחד "בשם הגאון מוה"ר אהרן שפיטץ זצ"ל (מגדולי תלמידי חת"ס, היה אב"ד פרוסטיץ והאליטש, חותנו של הגאון ר' אברהם שאג אב"ד קויבערסדארף, נלב"ע בדמי ימיו בשנתו המ"ט על פני רבו הח"ס, וברשות חת"ס ח"ב עמוד שע"ז מובא הספד עליו עם תוארים נשגבים) שלא רצה ליקח סנדקאות ולהיות מוהל בפעם אחת", מחמת דין זה "שאינן עושין מצות חבילות חבילות", והשיב לו המהר"ם שיק שלא אאמין לשמועה זו, וכתב בזה שני נימוקים מדוע אין בזה משום מצות חבילות חבילות, כי בשני מצות ששייכים להדין - אף שאחת חלוקה מחברתה אין בזה משום חבילות חבילות, כמו בהבדלה וקידוש בליל יו"ט שחל במוצ"ש שעושים אותם על כוס אחת, ואיתא בגמרא (פסחים שם) הטעם: "הבדלה וקידוש חדא מילתא היא", כי "תרוייהו משום קדושת יום טוב ניהו, ובהבדלה עצמו הוא מזכיר קדושת יום טוב דהמבדיל בין קדש לקדש קא מברך" (רש"י שם), וכמו כן מוהל וסנדק שייכים אהדדי. סברא נוספת כתב בזה: "כי חבילות מיקרי אם עושים ב' מצות כאחת, אכל כאן אין הסנדק עושה כלום - אלא מניח התינוק על ברכיו ומעשה לבנה בעלמא משמש, וכי אסור להניח על עצמו תפילין ולהתעטף בציצית, א"כ פשיטא דבכה"ג לא שייך אין עושין וכו', שהרי הסנדק אינו עושה כלום, אלא הוא (כלומר, הסנדק) במקום המזבח, ועל המזבח היו מניחים כמה מיני קרבנות, ואיברים ופדרים שלא נתעכלו מאמש ומיהוים".

★★

בשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סי' סט) דן במה שמצינו בספרי דרוש כגון ביערות דבש הספדים על שני צדיקים בפעם אחת, וכן לא מצינו שנמנעו להספיד כששמעו פטירת שני צדיקים בהספד אחד, מדוע לא יהא בזה משום "אין עושין מצות חבילות חבילות", כי מצוה הוא להספיד על צדיק שמת ולהצטער על זה. וכתב בזה שני נימוקים, כי הכלל "שאינן עושין מצות חבילות חבילות" לא נאמרה רק כשהאדם עצמו גורם לזה שיעשה שני המצות בבת אחת, כי בכה"ג נראה עליו הדבר כמשא - ורוצה לפטור את עצמו מן המצוה, אכן אם נזדמן לפניו יחד שתי מצוות בלא כוונה מכוונת - ומוטל עליו לעשות את שניהם מיד, אין זה נראה כמי שהמצוות עליו כמשא, שהרי הוא כאילו מאליו נפל עליו ענין זה שיצטרך